

Rok Stergar

Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja (ob stoletnici rojstva)

Ob sedemdeseti obletnici konca prve svetovne vojne, leta 1988, je Vasilij Melik v krajšem članku „Leto 1918 v slovenski zgodovini“ zapisal:

Vrsta najrazličnejših načrtov o tem, kako bi bilo treba preurediti Avstrijo, predstavlja pravo bogastvo misli, obenem pa svojevrstno priča na eni strani o krizi države, na drugi pa tudi o njeni življenjski sili, saj za umirajoče navadno ne delamo programov. Težko je reči, ali bi prevladali dezintegracijski ali nasprotni tokovi, če ne bi prišlo do 1. svetovne vojne. Vojna je vse odločila!¹

Kratki odlomek odlično ilustrira najboljše lastnosti Melikove historiografske produkcije, saj gre za pretehtano sodbo, ki se izogiba determinizmu in ji ne manjka nians, hkrati pa je povedana v nenavadno enostavnem jeziku, brez odvečnih besed. Ne manjka ji niti subtilnega humorja. Ko je Melik zatrdil, da Habsburška monarhija pred začetkom vojne ni bila obsojena na smrt, hkrati ni zanikal globokih problemov in kriz, ki so pretresale državo. V času, ko se je razpad Jugoslavije zdel vse boj mogoč, tudi ni zapadel v nostalgijo, ki je med drugim poganjala približno sočasna knjigotrška uspeha slovenskih prevodov Rothove *Radetzkyjeve koračnice* (1982) in Bledove biografije Franc Jožefa (1990) in je bila značilna tudi za precejšen del tedanjega pisanja o Srednji Evropi.² Predvsem pa je zapisal misel, ki je izstopala iz siceršnje slovenske historiografske produkcije; ta je tedaj Habsburško monarhijo razumela kot anahronizem, obsojen na propad.

Takšno mnenje je skupaj s tezo o monarhiji kot „ječi narodov“ v slovenski javnosti povsem prevladalo po razpadu Avstro-Ogrske in je bilo – kot v drugih državah naslednicah – dominantno tudi v zgodovinopisju.³ Čeprav njihovim analizam ni manjkalo poglobljenosti in subtilnosti, so zgodovinarji – in res so bili brez izjeme moški – kolaps habsburške monarhije razumeli kot nujen korak na poti k nastanku

¹ Vasilij Melik, Leto 1918 v slovenski zgodovini, *Zgodovinski časopis* 42 (1988): 526. O reformnih načrtih sta v zadnjem času pisala: John Deak, *Forging a Multinational State: State Making in Imperial Austria from the Enlightenment to the First World War* (Stanford, CA, 2015) in Jana Osterkamp, *Vielfalt ordnen: Das föderale Europa der Habsburgermonarchie (Vormärz bis 1918)* (Göttingen, 2020).

² O raznovrstnih pojmovanjih Srednje Evrope in povezanosti srednjeevropskega mita z nostalgijo za habsburško državo gl. npr. Peter Vodopivec, Srednja Evropa: mit ali (tudi) stvarnost?, *Prispevki za novejšo zgodovino* 43, št. 2 (2003), 7–18; Miloš Zelenka, Mit Srednje Evrope v literarnem diskurzu 20. stoletja, *Ars & Humanitas* 2, št. 1 (2008), 29–42.

³ Jernej Kosi, Habsburški imperij, nova zgodovina in Slovenci, v Pieter M. Judson, *Habsburški imperij: Nova zgodovina* (Ljubljana, 2018), 503–16; Pieter M. Judson, The Study of the Nineteenth Century in Habsburg Central Europe, *Central European History* 51, št. 4 (2018), 629–34.

nacionalnih držav. Te so v svojem nereflektiranem nacionalizmu razumeli kot cilj in smisel zgodovinskega razvoja. Kot sta že pred časom ugotovila Janez Cvirn in Peter Vodopivec so bila taka stališča značilna tudi za dva ključni knjigi, ki sta zaznamovali generacije slovenskih zgodovinarjev in zgodovinarok: Prijateljstvo *Slovensko kulturnopolitično in slovstveno zgodovino* in predvsem *Nacionalne probleme v habsburški monarhiji*, tekst, ki ga je Fran Zwitter napisal v sodelovanju z Jaroslavom Šidakom in Vasom Bogdanovom.⁴ Zwitter, nedvomno izjemen zgodovinar in eden redkih Slovencev, ki so pisali o celotni monarhiji, je v tem delu in drugih tekstih habsburško državo označil za anahronizem, njen razpad je bil zanj vprašanje časa, nastanek novih držav pa „v celoti brez dvoma velik napredek.“⁵

Ni pa mogoče – kot je tudi že opozoril Vodopivec – spregledati niti vpliva stališč, ki jih je svojem spisu *Razvoj slovenskega narodnega vprašanja* zagovarjal ideolog tedanjega jugoslovanskega režima, Edvard Kardelj. Zanj je bila zgodovina zadnjih desetletij Habsburške monarhije predvsem boj „zatiranih narodov“ za osvoboditev, država pa „silno zamotan vozle imperialističnih, narodnih in socialnih nasprotij, ki so morala prej ali slej privedi do burnega razpleta.“ Že v 90. letih 19. stoletja, je menil Kardelj, je razpad dvojne monarhije „postal neposredna socialna in politična nujnost.“⁶

V sočasnem mednarodnem zgodovinopisju so bila mnenja o razlogih za razpad Habsburške monarhije nekoliko bolj deljena. Predvsem nekateri avstrijski zgodovinarji pa tudi Italijan Leo Valiani državi niso odrekli zmožnosti preživetja in so razpad – kot Melik leta 1988 – videli predvsem kot posledico prve svetovne vojne in antantnih politik.⁷ Toda v nacionalnih zgodovinopisjih držav naslednic ter v britanskem in ameriškem je do poznih 80. let 20. stoletja prevladovala teza o dolgotrajni in nerešljivi krizi, ki naj bi bila predvsem posledica nezmožnosti rešitve tako imenovanega nacionalnega vprašanja. Na to je na eni strani – kot v slovenskem primeru – vplivala nacionalistična teleologija, na drugi pa akademske genealogije. Kot je namreč pokazal John Deak, so bili ključni angleško pišoči akademski zgodovinarji habsburškega imperija učenci medvojnih antantnih propagandistov, ki so odločilno pripevali k oblikovanju tez o „ječi narodov“ ter neizogibnem propadu in nastanku

⁴ Janez Cvirn, Zwitterov pogled na Habsburško monarhijo, v *Zwitterov zbornik: ob stoletnici rojstva zgodovinarja dr. Frana Zwittera (1905–1988)*, ur. Peter Štih (Ljubljana, 2006), 35–46; Peter Vodopivec, Slovenci in Habsburška monarhija, v *Slovensko-avstrijski odnosi v 20. stoletju = Slowenisch-österreichische Beziehungen im 20. Jahrhundert*, ur. Dušan Nečak idr. (Ljubljana, 2004), 33–35. Gl. tudi Janez Cvirn in Jure Gašparič, „Neizbežnost“ razpada Habsburške monarhije – slovenski pogled, *Studia Historica Slovenica* 5, št. 1/3 (2005), 443–56.

⁵ Fran Zwitter, *Nacionalni problemi v habsburški monarhiji* (Ljubljana, 1962) predvsem 7 in 9.

⁶ Edvard Kardelj, *Razvoj slovenskega narodnega vprašanja*, 5. izd. (Ljubljana, 1980), 373, 395.

⁷ Laurence Cole, Leo Valiani's „La Dissoluzione dell'Austria-Ungheria“ in Historical Context, *Časopis za povijest Zapadne Hrvatske* 10 (2016), 145–54; Cvirn, Zwitterov pogled na Habsburško monarhijo; Ulrike Harmat, Untergang, Auflösung, Zerstörung der Habsburgermonarchie? Zeitgenössische Bedingungen der Erinnerung und Historiographie, v *Bewältigte Vergangenheit? Die nationale und internationale Historiographie zum Untergang der Habsburgermonarchie als ideelle Grundlage für die Neuordnung Europas*, ur. Helmut Rumpel in Ulrike Harmat, *Die Habsburgermonarchie 1848–1918*, zv. 12 (Wien, 2018), 49–95.

nacionalnih držav.⁸ To velja tudi za britanskega zgodovinarja, Alana Johna Percivala Taylorja in njegovo vplivno knjigo s podnaslovom *Zgodovina avstrijskega cesarstva in Avstro-Ogrske*, ki je leta 1956 s spremno besedo Frana Zwittera izšla v slovenskem prevodu in je do pred kratkim ostala edina v tem jeziku dostopna sinteza tega poglavja srednjeevropske zgodovine. Že zato – seveda pa tudi ker je potrjevala že uveljavljeno podobo habsburške države – je imela precejšen vpliv na predstave širše slovenske javnosti in na slovensko historiografijo. Da ta sega vse do danes – oziroma vsaj do predvčerajšnjim –, je v recenziji Grdinove ponesrečene sinteze slovenske zgodovine v zadnjih habsburških desetletjih dobro pokazal Andrej Pančur.⁹

V starejših objavah, tudi v svojih ključnih, je Vasilij Melik o Habsburški monarhiji pisal znotraj enakega razlagalnega okvira. V nekaterih zgodnejših je Kardeljevemu spisu pripisoval veliko težo, kar je sicer prav lahko bila pragmatična poteza. V eni svojih prvih razprav, izvirni in sistematični analizi frankfurtskih volitev na področju današnje Slovenije, ga je obširno citiral v sklepnem delu, v katerem je pisal o tedanji slovenski politiki.¹⁰ Sklicevanje na Kardelja pa najdemo še kasneje, med drugim v nesrečni recenziji Slodnjakove *Geschichte der slowenischen Literatur*, ki je leta 1959 izšla v *Slovenskem poročevalcu*, in v sintetični *Slovenski zgodovini*, ki sta jo napisala s Ferdom Gestrinom.¹¹ Predvsem pa so na Melika močno in dolgo vplivali pogledi njegovega gimnazijskega in univerzitetnega učitelja Frana Zwittera, prvega, ki je na ljubljanski univerzi predaval in preučeval zgodovino 19. stoletja.¹² Tako kot v Zwitterovih tudi v Melikovih interpretacijah Habsburška monarhija ni bila karikatura, zgodovino tega obdobja je prikazal v vsej njeni večplastnosti in monarhije gotovo ni razumel ko „ječe narodov“, ampak je državi priznaval tudi določene zasluge pri oblikovanju narodov. Hkrati je pogosto, tako kot že Fran Zwitter, poudarjal, da so slovenski nacionalisti Avstriji z redkimi izjemami imeli za svojo državo, da so jo imeli za „danost, ob kateri neke bližnje uresničljive druge možnosti ni bilo.“¹³ Hkrati pa je tekste kot komaj opazna rdeča nit prepletala misel, da je razvoj dogodkov neizogibno vodil k letu 1918 in nastanku nove, nacionalne države.

⁸ John Deak, *The Great War and the Forgotten Realm: The Habsburg Monarchy and the First World War*, *The Journal of Modern History* 86, št. 2 (junij 2014), 336–80.

⁹ Andrej Pančur, Igor Grdina, *Slovinci med tradicijo in perspektivo*, *Prispevki za novejšo zgodovino* 45, št. 1 (2005), 164–71. Za pomen Taylorjeve knjige gl. tudi Vodopivec, *Slovinci in Habsburška monarhija*, 33.

¹⁰ Vasilij Melik, *Frankfurtske volitve 1848 na Slovenskem*, *Zgodovinski časopis* 2–3 (49 1948), 69–134.

¹¹ Vasilij Melik, *Velik korak nazaj*, *Slovenski poročevalec*, 6. marec 1959, 4; Ferdo Gestrin in Vasilij Melik, *Slovenska zgodovina: od konca osemnajstega stoletja do 1918* (Ljubljana, 1966), passim. O tkim. aferi Slodnjak in Melikovi vlogi v njej gl. Aleš Gabrič, *Socialistična kulturna revolucija: slovenska kulturna politika 1953–1962* (Ljubljana, 1995), 281–90; Tone Smolej, *Filozofska fakulteta (1919–1971): Od fakultete profesorjev do fakultete študentov*, v Dušan Nečak idr. *Zgodovina Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani* (Ljubljana, 2019), 75.

¹² Melik je o Zwitterovem delu, nekoliko pa tudi o njegovem vplivu nanj, pisal v spremni besedi k izboru Zwitterovih člankov, ki jih je uredil in izdal leta 1990. Gl. Fran Zwitter, *O slovenskem narodnem vprašanju*, ur. Vasilij Melik (Ljubljana, 1990), 491–502.

¹³ Vasilij Melik, Ivan Hribar in njegovi Spomini, v Ivan Hribar, *Moji spomini*, ur. Vasilij Melik, zv. 2 (Ljubljana, 1984), 642.

Do leta 1988 so se Melikove ocene očitno spremenile, pri čemer je bil predober zgodovinar, da bi zapadel v nekritičnost, značilno za nekatere zgodovinarje iz Srednje in Vzhodne Evrope. Je pa na pronicljiv način anticipiral spremembe v interpretacijah, ki so v mednarodnem zgodovinopisju nastopile nekaj let kasneje, ko se je izoblikovala bolj optimistična podoba dvojne monarhije, saj so zgodovinarke in zgodovinarji opozorili na njeno vitalnost in – normalnost.¹⁴ Hkrati so tako kot Melik poudarili, da so bila ključna vojna leta 1914–18 in dogodki ter procesi tistega časa, ki so povzročili dotlej nepredstavljivo izgubo legitimnosti.¹⁵ Toda Melik je svoj članek objavil v slovenščini in zato njegovi sveži pogledi na nove interpretacije, ki so se uveljavile med zadnjo generacijo zgodovinarov in zgodovinarjev Habsburške monarhije, niso imeli zaznavnega vpliva. Jezika relevantne historiografije sta pač predvsem nemščina in angleščina, saj le redki razumejo vseh enajst jezikov nekdanje države.

So pa zapisane misli pomembne za oceno Melika in njegovega zgodovinopisja. Zagotovo so nanj vplivale okoliščine, saj ni mogoče spregledati, da je članek nastal, ko je bila Jugoslavija v globoki krizi in se marsikomu ni več zdela tako zgodovinsko nujna kot desetletja pred tem.¹⁶ Vendar zapisane trditve predvsem dokazujejo, da je celotno svojo kariero preverjal in revidiral svoja spoznanja, kar je približno ob istem času sam poudaril v radijski oddaji, pozneje objavljeni v *Zgodovinskem časopisu*.¹⁷ Dokazujejo, da se ni bal izvirnosti, da se ni bal podvomiti v tisto, kar so generacije pred njim razumele kot samoumevno, kot nekaj, o čemer se sploh nima smisla spraševati. Zato ker je to nenehno počel, ker ga je pri delu gnala neizčrpna radovednost, želja več izvedeti in bolje razumeti, je Melikov prispevek k historiografiji današnjega slovenskega prostora in širše regije tako pomemben.¹⁸

Da bi več izvedel in bolje razumel, je v svoje raziskovanje vključeval nove, dotlej neznane ali neuporabljene vire, venomer je svoja spoznanja umeščal v širši kontekst ter hkrati ni ignoriral pomembnih podrobnosti in nians. Tako so nastajale njegove raziskave volilne zgodovine, ki so vrh gotovo dosegle z leta 1965 objavljeno knjigo *Volitve na Slovenskem*, še vedno temeljnim delom, leta 1997, več kot trideset

¹⁴ Za sintezo teh pogledov gl. Pieter M. Judson, *The Habsburg Empire: A New History* (Cambridge, MA, London, 2016) in slovenski prevod *Habsburški imperij: nova zgodovina* (Ljubljana: Sophia, 2018). Za pregled razvoja historiografije gl. Marco Bellabarba, *Storici anglosassoni e impero asburgico: intorno a The Habsburg Empire di Pieter M. Judson e a The Habsburg Monarchy di Steven Beller*, *Storica* 25, št. 74 (2019), 129–57; Judson, *The Study of the Nineteenth Century in Habsburg Central Europe*.

¹⁵ John Deak in Jonathan E. Gumz, *How to Break a State: The Habsburg Monarchy's Internal War, 1914–1918*, *The American Historical Review* 122, št. 4 (2017), 1105–36; Pieter M. Judson, *Where Our Commonality Is Necessary...: Rethinking the End of the Habsburg Monarchy*, *Austrian History Yearbook* 48 (2017), 1–21.

¹⁶ Po razpadu Jugoslavije je Vasilij Melik svoje mnenje o tem vprašanju predstavil v kratkem referatu, ki je potem izšel kot članek. Vasilij Melik, *Jugoslavija – zgodovinska zmeta ali nuja?*, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 65 = 30, št. 1 (1994), 51–54.

¹⁷ Vasilij Melik, *Zgodovinar o sebi in o svojem delu*: prof. dr. Vasilij Melik, *Zgodovinski časopis* 45, št. 1 (1991), 14–16.

¹⁸ Za kompletno bibliografijo gl. Nataša Stergar, *Bibliografija prof. dr. Vasilija Melika*, v *Melikov zbornik: Slovenci v zgodovini in njihovi srednjeevropski sosedje*, ur. Vincenc Rajšp idr. (Ljubljana, 2001), 33–59.

let po izidu originala, natisnjenim tudi v nemščini. Knjiga in druge objave – Melik je temeljni pregled volilne zakonodaje in sestave cislajtanskih deželnih zborov napisal tudi za serijo *Die Habsburgermonarchie 1848–1918* – so korenito spremenile razumevanje volitev v habsburški ustavni dobi, saj je Melik osvetili celoten proces, z vsemi relevantnimi podrobnostmi. Habsburške volitve je prikazal z vso njihovo zapletenostjo in protislovnostjo ter hkrati na eleganten in razmeroma lahko razumljiv način. Zato je delo še danes relevantno in med specialisti za to tematiko uživa velik ugled. Birgitta Bader-Zaar, ki je trenutno vodilna poznavalka habsburških volitev, mi je na neki konferenci pred leti navdušeno razlagala, da je knjiga tako rekoč njena biblija. Google Scholar, ki v takih primerih ni ravno zanesljiv, pa je vseeno uporaben za ilustracijo, zadnji citat beleži leta 2014, in sicer je delo v svoji knjigi *Military Culture and Popular Patriotism in Late Imperial Austria* citiral Laurence Cole, eden najboljših zgodovinarjev pozne Habsburške monarhije. Vsemogočni Web of Science pozna citat iz leta 2001, ko je Melikovo knjigo citiral italijanski zgodovinar Angelo Ara. Brez dvoma je knjiga eden najpomembnejših prispevkov zgodovinarjev in zgodovinarok iz Slovenije k zgodovini habsburškega 19. stoletja.

V mednarodni historiografiji je manj odmevala serija v *Zgodovinskem časopisu* objavljenih člankov o politični zgodovini druge polovice 19. stoletja, so pa te objave spremenile, včasih na glavo postavile, razumevanje tega časa v slovenskem zgodovinpisju in so vse do danes ključne za vsakogar, ki ga želi raziskovati. Nastali so kot del kolektivne revizije dotedanje podobe tega časa, utemeljeni predvsem na *Slovenski kulturnopolitični in slovstveni zgodovini* Ivan Prijatelja, eruditskemu in obsežnemu tekstu, ki pa je vendar imel vrsto šibkih točk. Melik je k temu projektu prispeval serijo ključnih razprav, v katerih je v obravnavo pritegnil številne nove vire, predvsem pa na novo premislil obravnavane procese. S tem smo dobili bistveno bolj prepričljiv in hkrati niansiran pogled na slovensko politično zgodovino v dolgem 19. stoletju.¹⁹ Poleg tega je Melik v teh člankih in nekaterih drugih objavah, med drugim v sintezi zgodovine 19. stoletja, ki sta jo napisala s Ferdom Gestrinom, precej dopolnil tudi zgodovino oblikovanja narodov na tem prostoru. Melik, ki se je glede razumevanja naroda naslonil predvsem na Zwittrrove konceptualizacije, je proces oblikovanja slovenskega naroda pokazal kot kompliciran in zatikajoč, vendar hkrati menil, da se je zaključil v tretji četrtini 19. stoletja.²⁰ Nekatere novejšje raziskave to postavljajo pod vprašaj, prav tako za tisti čas značilno etnicistično domnevo, da naj bi se slovenski narod izoblikoval iz domnevno prej obstoječih etničnih Slovencev. Gotovo pa so ob izidu Melikovi prispevki bili pomembna novost in so njegova dognanja v dobršni meri relevantna še danes.²¹

¹⁹ Razprave so bile leta 2002 ponatisnjene v zborniku Vasilij Melik, *Slovenci 1848–1918: razprave in članki*, ur. Viktor Vrbnjak (Maribor, 2002).

²⁰ Gestrin in Melik, *Slovenska zgodovina*, 82. Glede Zwittrovega razumevanja narodov in procesov njihovega oblikovanja, gl. predvsem Fran Zwitter, Slovenski politični prerod XIX. stoletja v okviru evropske nacionalne problematike, *Zgodovinski časopis* 18 (1964), 75–153.

²¹ Za drugačne poglede na začetke nastanka slovenskega naroda in uspešnost nacionalizacije heterogenega prebivalstva gl. predvsem: Joachim Hösl, *Von Krain zu Slowenien: Die Anfänge der nationalen Differenzierungsprozesse in Krain und der Untersteiermark von der Aufklärung bis zur Revolution 1768 bis 1848* (München, 2006); Jernej Kosi, Je bil proces formiranja slovenskega

Toda Melikova radovednost in njegovo raziskovanje ter publiciranje niso bili omejeni samo na politično zgodovino dolgega 19. stoletja. Posegal je v starejša in kasnejša obdobja, loteval se je tem iz kulturne, ekonomske, upravne in demografske zgodovine, pisal o stereotipih in zgodovini šolstva ter vsakdanjega življenja. Ne glede na to, česa se je lotil in kako dolg je bil tekst, ki ga je napisal, v njegovih objavah nikoli ni manjkalo pronicljivih ugotovitev. Pogosto so to bile nekakšne miniature, ki so v enem stavku povedale, kar drugi (morda) uspemo povedati v treh odstavkih. Melik je pač znal pisati enostavno, a brez pretiranega poenostavljanja! Ob tem je deloval na različnih funkcijah na fakulteti in v strokovnih združenjih, predvsem pa je bil med leti 1973 in 2000 urednik *Zgodovinskega časopisa* in je s svojimi sodelavci in sodelavkami osrednjo slovensko zgodovinsko revijo odprl za nove teme in nove pristope.²² Pri Slovenski matici je za objavo pripravil in s poglobljenim spremnimi besedami opremil nekaj za zgodovino 19. stoletja ključnih spominskih spisov in izbrane razprave Frana Zwittera.

Ker ga je preteklost resnično zanimala in je zgodovinopisje razumel kot prostor sodelovanja, je nenehno spodbujal druge – od študentk in študentov do mlajših kolegic in kolegov – k raziskovanju in bil pri tem pripravljen pomagati z nasveti, literaturo, drugim gradivom in podatki. Tako je postal formalni ali neformalni mentor več generacijam uspešnih raziskovalk in raziskovalcev.²³ Vsi, ki smo ga kadarkoli vprašali za nasvet, se spomnimo značilnih malih listkov s prepoznavno pisavo, na katere si je zapisal odgovor, če se ga ni spomnil takoj ali če je moral kakšno stvar najprej preveriti v literaturi. Mnogi se z nostalgijo spomnimo tudi neformalnih pogovorov ob kavi in sadjevčku, saj je znal pripovedovati na edinstven način, počasi, premišljeno, hkrati humorno, predvsem pa s pristnim, skoraj otroškim, navdušenjem.

Ne da bi zanikali pomen drugih, Janeza Cvirna, Janka Pleterskega, Petra Vodopivca, Frana Zwittera in še koga, lahko trdimo, da je Vasilij Melik bil in ostaja ključni zgodovinar slovenskega dolgega 19. stoletja. V slovenski historiografiji pa velikega pečata ni pustil samo zaradi svojega izvirnega in poglobljenega raziskovanja, ampak tudi s siceršnjim delovanjem ter s svojo širino in odprtostjo do novega. Ob njegovi sedemdesetletnici je Vasko Simoniti, ki je bil takrat predstojnik oddelka za zgodovino na ljubljanski Filozofski fakulteti, v iskriem in prijaznem priložnostnem nagovoru med drugim ugotovil, da je Vasilij Melik je „fin zgodovinar“.²⁴ S tem se lahko le strinjamo, in dodam, da je bil tudi fin človek, pravzaprav je bil zelo fin človek.

naroda v 19. stoletju res zgolj končni nasledek tisočletne slovenske kontinuitete?, *Zgodovinski časopis* 64 (2010), 154–75; Jernej Kosí, *Kako je nastal slovenski narod: Začetki slovenskega nacionalnega gibanja v prvi polovici 19. stoletja* (Ljubljana, 2013); Rok Stergar in Jernej Kosí, Kdaj so nastali ‚lubi Slovenci‘? O identitetah v prednacionalni dobi in njihovi domnevni vlogi pri nastanku slovenskega naroda, *Zgodovinski časopis* 70 (2016), 458–88; Rok Stergar, National Indifference in the Heyday of Nationalist Mobilization? Ljubljana Military Veterans and the Language of Command, *Austrian History Yearbook* 43 (2012), 45–58.

²² Janez Cvirn, Akademik dr. Vasilij Melik – osemdesetletnik, *Zgodovinski časopis* 55, št. 1 (2001), 6, 7.

²³ V priložnostnih zapisih različnih avtorjev se ta tema venomer pojavlja. Za primer gl. Franc Rozman, Akad. prof. dr. Vasilij Melik (17. 1. 1921–28. 1. 2009), *Časopis za zgodovino in narodopisje* 80 = 45, št. 4 (2009), 5–8.

²⁴ Vasko Simoniti, Nagovor ob počastitvi jubileja prof. dr. Vasilija Melika na oddelku za zgodovino, *Zgodovinski časopis* 45, št. 1 (1991), 14.